

Wingene – Beernemstraat

februari 2019

N. HEYNSSSENS, S. GENBRUGGE & J. HOORNE

DL&H-Archeologienota

Colofon

Project
Wingene Beernemstraat
Archeologienota

Erkend Archeoloog:
De Logi & Hoorne bv
OE/ERK/Archeoloog/2015/00052
Canadezenlaan 1A
9991 Adegem
BTW BE 0845.028.465 RPR Gent
www.dl-h.be

Auteurs:
Nele Heynssens, Sebastiaan Genbrugge, Johan Hoorne

DL&H Archeologienota
© 2020 – De Logi & Hoorne bv

Niets uit deze publicatie mag vermenigvuldigd worden, opgeslagen in geautomatiseerde gegevensbestanden en/of openbaar gemaakt worden onder enige vorm of wijze ook (digitaal, mechanisch, door fotokopie) zonder toestemming van De Logi & Hoorne bv

Inhoud

DEEL 1: VERSLAG VAN RESULTATEN	5
Abstract	5
HOOFDSTUK 1: BUREAUONDERZOEK	5
1. Beschrijvend gedeelte	5
1.1. Administratieve gegevens	5
1.2. Onderzoekskader	7
1.2.1. Geplande werken en bodemingrepen	7
1.2.2. Criteria voor opmaken archeologienota	7
1.3. Onderzoeksopdracht	12
1.3.1. Vraagstelling	12
1.3.2. Randvoorwaarden	12
1.4. Onderzoeksstrategie en -methode	12
2. Assessmentrapport	13
2.1. Methoden, technieken en criteria	13
2.2. Assessment van het onderzochte gebied	13
2.2.1. Landschappelijke ligging	13
2.2.1.1. Ligging	13
2.2.1.2. Geologie	13
2.2.1.3. Aardkunde	15
2.2.1.4. Topografie	16
2.2.1.5. Bodemgebruik	16
2.2.1.6. Synthese	18
2.2.2. Archeologische voorkennis en historisch kader	18
2.2.2.1. Historisch kader	18
2.2.2.2. Archeologische voorkennis	21
2.2.3. Datering en interpretatie van het onderzochte gebied	23
2.2.4. Verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed	24
2.2.5. Synthese	24
2.2.6. Afweging noodzaak en motivering verder onderzoek	25
2.2.7. Samenvatting onderzoek	26
HOOFDSTUK 2: BIBLIOGRAFIE	27
1. Bibliografie	27

DEEL 2: PROGRAMMA VAN MAATREGELEN	29
1. Gemotiveerd advies voor het al dan niet moeten nemen van maatregelen	29
1.1. Volledigheid uitgevoerde onderzoek	29
1.2. Randvoorwaarden	30
2. Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem	30
2.1. Administratieve gegevens	30
2.2. Vraagstelling en onderzoeksdoelen in uitgesteld traject	30
2.3. Onderzoeksstrategie en -methode	30
2.3.1. Landschappelijk bodemonderzoek	31
2.3.1.1. Vraagstelling en onderzoeksdoelen	31
2.3.1.2. Onderzoeksstrategie en -methode	32
2.3.1.3. Onderzoekstechnieken	32
2.3.1.4. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk	32
2.3.2. Verkennend archeologisch booronderzoek	32
2.3.2.1. Vraagstelling en onderzoeksdoelen	32
2.3.2.2. Onderzoeksstrategie en -methode	33
2.3.2.3. Onderzoekstechnieken	33
2.3.2.4. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk	33
2.3.3. Waarderend archeologisch booronderzoek	33
2.3.3.1. Vraagstelling en onderzoeksdoelen	33
2.3.3.2. Onderzoeksstrategie en -methode	33
2.3.3.3. Onderzoekstechnieken	33
2.3.3.4. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk	33
2.3.4. Proefsleuvenonderzoek	34
2.3.4.1. Motivering	34
2.3.4.2. Vraagstelling	34
2.3.4.3. Criteria	35
2.3.4.4. Onderzoekstechnieken	35
2.3.4.5. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk	36

DEEL 1: VERSLAG VAN RESULTATEN

Abstract

De initiatiefnemer wenst een terrein in Wingene te verkavelen. Het gaat om een gebied van 1,62ha dat omsloten wordt door de Beernemstraat, Leenmolenstraat en Kozijnhoekstraat. Voor de geplande verkaveling is een omgevingsvergunning nodig, waarbij een archeologienota vereist is. Voor de opmaak van deze archeologienota is een bureauonderzoek uitgevoerd.

In het kader van het bureauonderzoek zijn beschikbare bronnen en kaarten geraadpleegd: geografische en aardkundige gegevens, historische kaarten, orthofoto's, toponiemen en de gekende archeologische sites in de omgeving. Het bureauonderzoek geeft aan dat er binnen het projectgebied in het verleden al veel menselijke activiteit was in de 20ste eeuw. De impact van huidige verhardingen en bebouwing op het bodemarchief kan op basis van het bureauonderzoek niet ingeschat worden. In de omgeving zijn verschillende archeologische vindplaatsen gekend. Om na te gaan of er al dan niet archeologische sites op het projectgebied aanwezig zijn, wordt verder vooronderzoek geadviseerd.

Een landschappelijk booronderzoek, dat mogelijk gevolgd kan worden door verkennend en/of waarderend booronderzoek, en een proefsleuvenonderzoek zullen in uitgesteld traject worden uitgevoerd. Dit onderzoek kan worden opgestart zodra de vergunning verleend is en het terrein is vrijgemaakt van bebouwing, verharding en begroeiing.

HOOFDSTUK 1: BUREAUONDERZOEK

1. Beschrijvend gedeelte

1.1. Administratieve gegevens

Projectcode bureauonderzoek:	2020B2
Sitecode:	WIN-BEE-20
Nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan:	Niet van toepassing
Erkende archeoloog:	De Logi & Hoorne bvba OE/ERK/Archeoloog/2015/00052
Locatie projectgebied:	Wingene (West-Vlaanderen), omsloten door Beernemstraat, Leenmolenstraat, Kozijnhoekstraat
Bounding box (Lambert 72):	punt 1: min. X: 73351,9; max. Y: 195375,56 punt 2: max. X: 73537,2; min. Y: 195171,07
Kadaster:	Wingene, Afdeling 1, Sectie B: 882L, 882M, 885P2, 887E3 (partim), 887G3, 887Z2 (partim), 888A4 (partim), 888D4 (partim), 888S3 (partim), 888W3, 894B, 894B2
Oppervlakte projectgebied:	1,624ha
Oppervlakte percelen:	1,8ha
Termijn bureauonderzoek:	3 februari t.e.m. 7 februari 2020
Betrokken actoren en specialisten:	Nele Heynssens (erkend archeoloog, veldwerkleider); Sebastiaan Genbrugge (assistent-aardkundige); Johan Hoorne (Redactie, zaakvoerder erkend archeoloog)
Wetenschappelijke advisering:	Johan Hoorne, Adelheid De Logi
Kadasterkaart:	Figuur 1
Topografische kaart:	Figuur 2

1.2. Onderzoekskader

1.2.1. Geplande werken en bodemingrepen

De initiatiefnemer wenst een terrein van 1,62ha aan de Kozijnhoekstraat, Beernemstraat en de Leenmolenstraat in Wingene te verkavelen. Het betreft kadastraal de percelen 882L, 882M, 885P2, 887E3 (partim), 887G3, 887Z2 (partim), 888A4 (partim), 888D4 (partim), 888S3 (partim), 888W3, 894B, 894B2 van afdeling 1, sectie B in Wingene.

Op het projectgebied wordt een verkaveling gepland. Er zal een nieuwe wegenis worden aangelegd die vanaf de Kozijnhoekstraat toegang biedt tot de nieuwe verkaveling. Bij die wegenis hoort ook de aanleg van riolering. Centraal komt er een afgerond rechthoekige straat, die met de Kozijnhoekstraat verbonden is. Langs deze wegenis worden 36 loten gepland. Het gaat om halfopen en gesloten bebouwing. Langs de wegenis worden parkeerplaatsen aangelegd. Centraal komt ook een wadi. Aan de zuidelijke zijde wordt een bestaande verharding met garageboxen omgevormd, de toegang naar de Leenmolenstraat blijft behouden. Op deze zone worden 5 extra parkeerplaatsen en een kleine wadi aangelegd.

Op het terrein wordt de aanleg van een verkaveling gepland. Hiervoor wordt het huidige bodemgebruik verwijderd. Er wordt wegenis, riolering, wadi's, bouwloten en parkeerplaatsen aangelegd. Dit heeft een zware impact op het mogelijk aanwezig bodemarchief.

1.2.2. Criteria voor opmaken archeologienota

De initiatiefnemer wenst een terrein van 1,62ha groot tussen de Beernemstraat en Kozijnhoekstraat in Wingene te verkavelen. Hiervoor dient hij een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden aan te vragen. Het plangebied bevindt zich niet in een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten is, noch in een beschermde archeologische site of vastgestelde archeologische zone. De percelen binnen het projectgebied hebben een oppervlakte die groter is dan 3000m². Volgens artikel 5.4.2. van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 moet bij de vergunningsaanvraag een archeologienota waarvan akte is genomen gevoegd worden. Deze archeologienota is het resultaat van een eerste fase van archeologisch vooronderzoek. De eerste fase binnen dit traject is een bureauonderzoek.

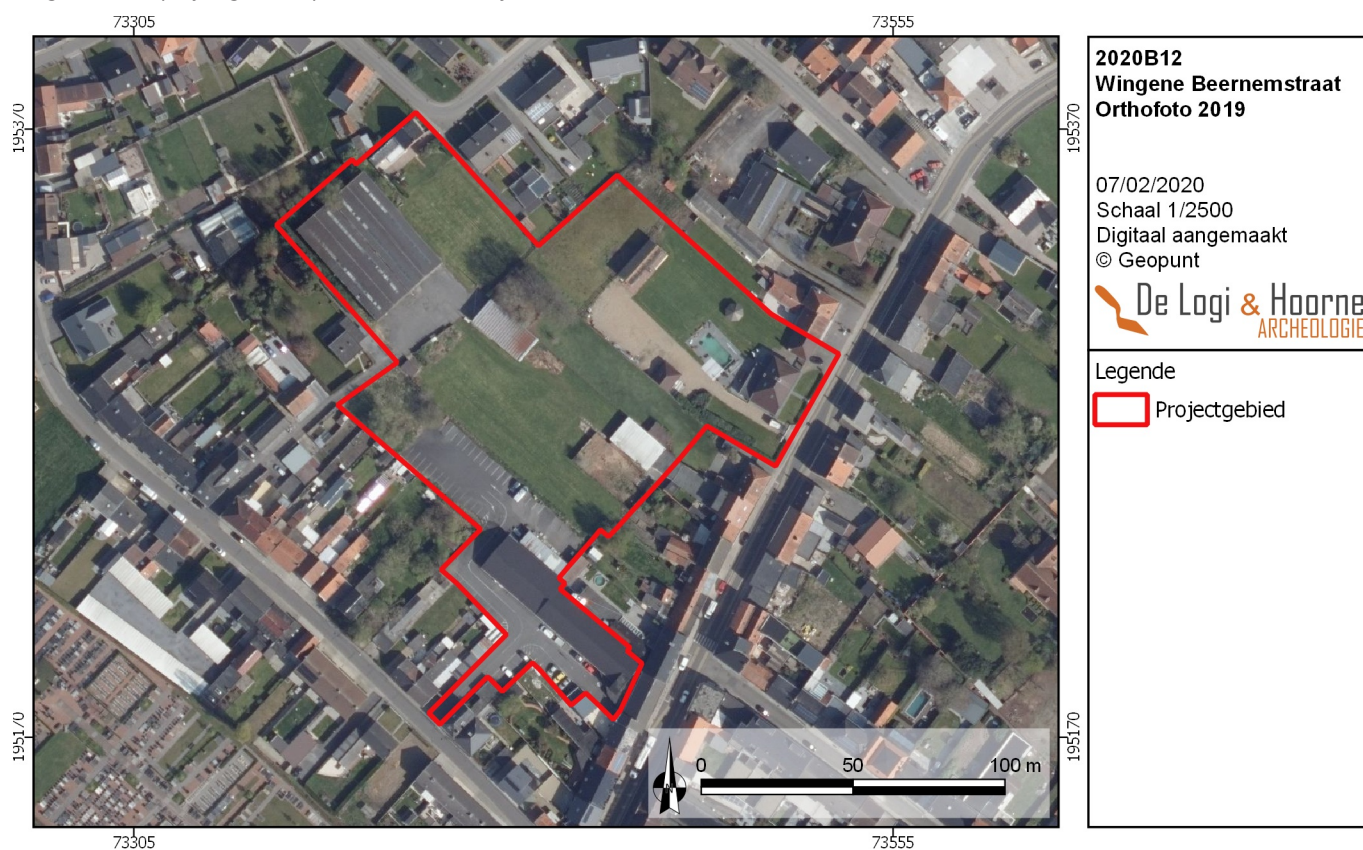
Figuur 1: Het projectgebied op de kadasterkaart

Figuur 2: Ligging van het projectgebied op de GRB-basiskaart

Figuur 3: Het projectgebied op een recente orthofoto

Figuur 6: Bouwplan verkaveling met aanduiding van de wegenis (© Architectuurburo Marc Lammerant)

Figuur 7: Bouwplan verkaveling met aanduiding van de riolering (© Architectuurburo Marc Lammerant)

1.3. Onderzoeksopdracht

1.3.1. Vraagstelling

Dit bureauonderzoek heeft als doel het archeologisch potentieel van het projectgebied van 1,62ha groot tussen de Beernemstraat, Leenmolenstraat en Kozijnhoekstraat in Wingene door middel van historische bronnen en kaartmateriaal in te schatten. Op basis van deze bronnen moet afgewogen kunnen worden of verdere maatregelen in het kader van het archeologisch vooronderzoek nodig zijn, en welke deze zijn. Uiteindelijk moet dit bijdragen aan de finale afweging of voor een (deel van) het projectgebied al dan niet verdergezet onderzoek in de vorm van een archeologische opgraving noodzakelijk is, en of er mogelijkheden tot behoud *in situ* bestaan, en wat hiervoor de voorwaarden en vereisten zijn. Een dergelijke inschatting kan gebeuren na het beantwoorden van de volgende onderzoeksvragen:

- Wat is de landschappelijke ligging van het plangebied en welke invloed heeft dit op het archeologisch potentieel van het terrein?
- Welke evolutie kende het landgebruik en welke invloed heeft dit gebruik op de bewaring van het potentieel aanwezige archeologisch erfgoed?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van één of meerdere archeologische sites? Wat is de aard, datering en bewaring?
- Wat is het archeologisch potentieel van het projectgebied?
- Welke impact hebben de geplande werken op het archeologisch bodemarchief?
- Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site op lokaal, regionaal en op Vlaams niveau?

1.3.2. Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bestaande bronnen gebruikt.

1.4. Onderzoeksstrategie en -methode

Dit bureauonderzoek moet, op basis van de literaire en cartografische bronnen, leiden tot een gemotiveerd advies of, en welke, maatregelen van verder vooronderzoek (met of zonder ingreep in de bodem) op het projectgebied noodzakelijk zijn.

Voor de uitvoering van het bureauonderzoek werd de bestaande literatuur over het projectgebied en de omgeving doorgenomen. Daarnaast zijn zowel de aardkundige als de historische cartografische bronnen geraadpleegd en zijn online beschikbare georeferente kaarten onderzocht. Deze gegevens leveren een inzicht in de gekende geomorfologie, bewoningsgeschiedenis, landschapshistoriek en -genese van het plangebied op.

Gegevens over aardkunde en geologie zijn geraadpleegd via de webservices van DOV Vlaanderen. Hoogtemodellen, orthografische foto's, historische kaarten en de bodemerosiekaart werden nagegaan via de webservices van Geopunt. De topografische kaart is via de website van het NGI geconsulteerd. Gegevens over de gekende erfgoedwaarde van het projectgebied werden geraadpleegd via het geoportaal en de Centrale Archeologische Inventaris. Een bestand met de afbakening van het projectgebied en de verschillende percelen, alsook de te realiseren plannen werd ter beschikking gesteld door de opdrachtgever. In het kader van de veiligheid werden de KLIP-plannen aangevraagd om zicht te krijgen op de aanwezige kabel- en nutsvoorzieningen binnen het plangebied. Alle digitale — en waar mogelijk ook analoge — onderzoeksdocumenten zijn binnen een GIS-omgeving geïntegreerd, vergeleken en bestudeerd.

Het aardkundige luik van het bureauonderzoek werd uitgevoerd door Sebastiaan Genbrugge. Het meest relevante kaartmateriaal is onderzocht om de interpretatie van het gebied staven. Dit betreft voornamelijk de tertiair en quartair geologische kaart, de bodemkaart en het digitaal hoogtemodel. Aanvullend werd gebruik gemaakt van het boek 'Geologie van Vlaanderen' (BORREMANS 2015). Ook de landschappelijke boringen die in het verleden op en rond het terrein gebeurden, werden in het onderzoek geïncorporeerd. Tijdens het bureauonderzoek is een analyse gemaakt van de bodemsoorten en hun verwachtingsgebied. Daarnaast werd onderzocht waar mogelijk afgedekte bodems, podzolen en/of restanten uit de prehistorie of jongere periodes kunnen verwacht worden.

Het historische luik omvatte van het onderzoek, dat de studie van de kaart van Ferraris (1777), de Atlas der Buurtwegen (circa 1840), de Poppkaart (1842-1879) en de topografische kaart Vandermaelen (1846-1854). Op basis van dit kaartmateriaal kan het landgebruik vanaf de tweede helft van de 18de eeuw vastgesteld worden en de eventuele gevolgen ervan op het archeologisch bodemarchief ingeschat worden. Het gekende erfgoed en archeologisch onderzoek van het onderzoeksgebied en zijn omgeving werd via het Geoportaal Onroerend Erfgoed en de Centrale Archeologische Inventaris opgezocht. Deze gegevens werden aangevuld met informatie afkomstig uit archeologische en historische literatuur. Daarnaast is gebruik gemaakt van bronnen over de lokale toponymie en geschiedenis. Het onderzoek op basis van historisch en cartografisch materiaal toont aan dat het grondgebruik in de 18de en 19de eeuw niet veel wijzigt, pas in de 20ste eeuw is er veel activiteit op het terrein. Bijkomend archiefonderzoek zal weinig tot geen extra informatie zal opleveren. De keuze van de bronnen is gebaseerd op graad van relevantie en toegankelijkheid en zijn opgelijst in de bibliografie. Nele Heynssens bundelde alle data in GIS en vatte de gegevens samen in deze archeologienota

2. Assessmentrapport

2.1. Methoden, technieken en criteria

Dit assessmentrapport omvat alle informatie afkomstig uit het bureauonderzoek: dit zijn al de relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal en bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Vanuit deze assessment van het plangebied moet een goede motivering mogelijk zijn over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen maatregelen.

Een waardevol assessment van het archeologisch potentieel van een projectgebied op basis van een bureauonderzoek is enkel mogelijk indien de bronnen voldoende en afdoende relevante gegevens opleveren. Bij afwezigheid of onvoldoende data zijn bijkomende maatregelen nodig om tot een correcte inschatting voor het projectgebied te komen.

2.2. Assessment van het onderzochte gebied

2.2.1. Landschappelijke ligging

In dit onderdeel van het assessmentrapport wordt het projectgebied ruimtelijk gesitueerd met aandacht voor zijn topografische en landschappelijke inplanting, en zijn bodemkundige, geologische en geomorfologische eigenschappen.

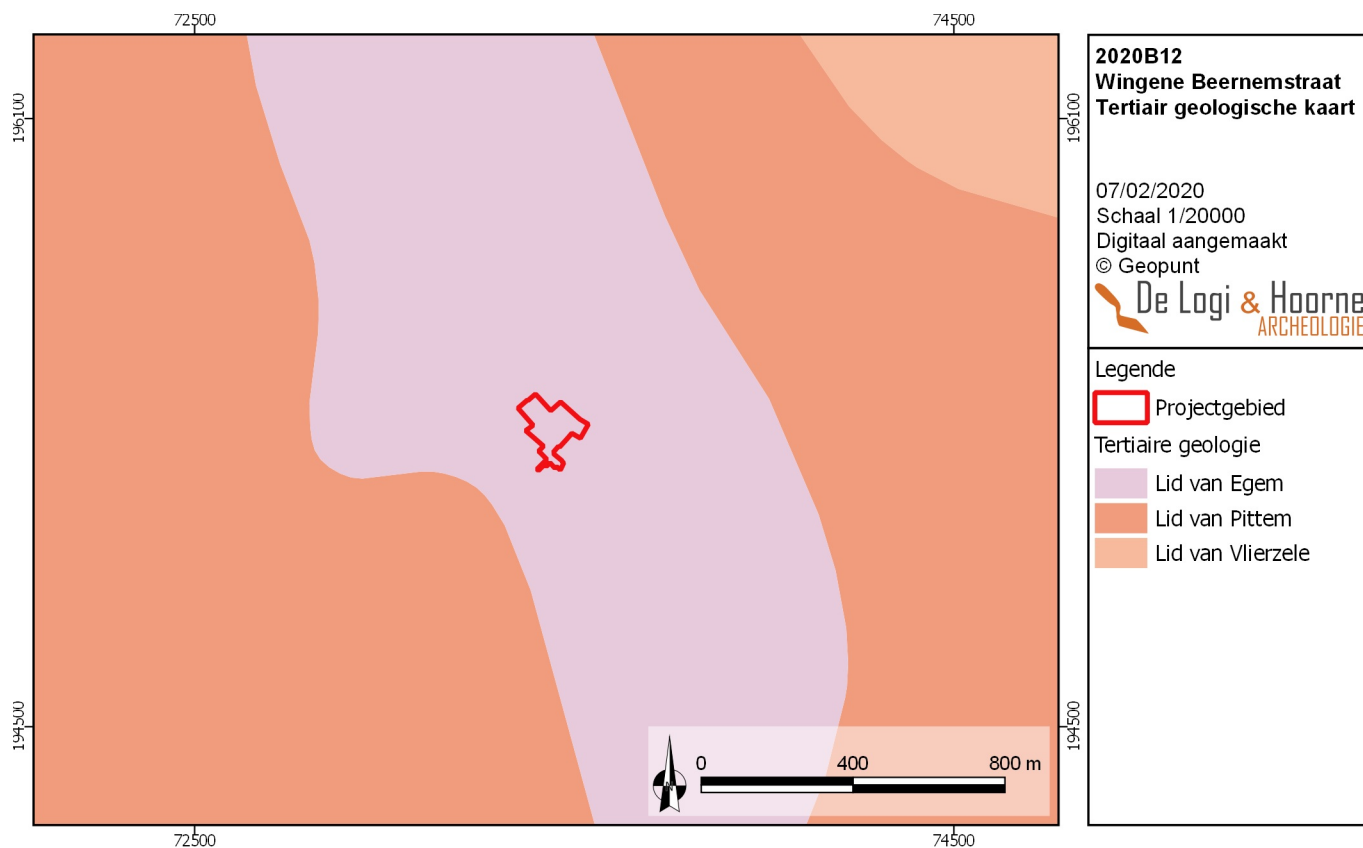
2.2.1.1. LIGGING

Het projectgebied bevindt zich in het West-Vlaamse Wingene. Het betreft een terrein van 1,62ha dat omsloten wordt door de Beernemstraat, de Leenmolenstraat en de Kozijnhoekstraat. Kadastraal betreft het percelen 882L, 882M, 885P2, 887E3 (partim), 887G3, 887Z2 (partim), 888A4 (partim), 888D4 (partim), 888S3 (partim), 888W3, 894B, 894B2 van afdeling 1, sectie B in Wingene. Het plangebied bevindt zich op 500m ten noordnoordwesten van de kerk van Wingene.

In de omgeving rond het projectgebied komen enkele waterlopen voor. Het gaat om de Ringbeek ten noorden van het plangebied, en enkele kleinere riviertjes die hiernaar afwateren. Ten zuiden en zuidoosten van het plangebied is de Steenbeek aanwezig, die afwatert in noordelijke richting, naar de Ringbeek.

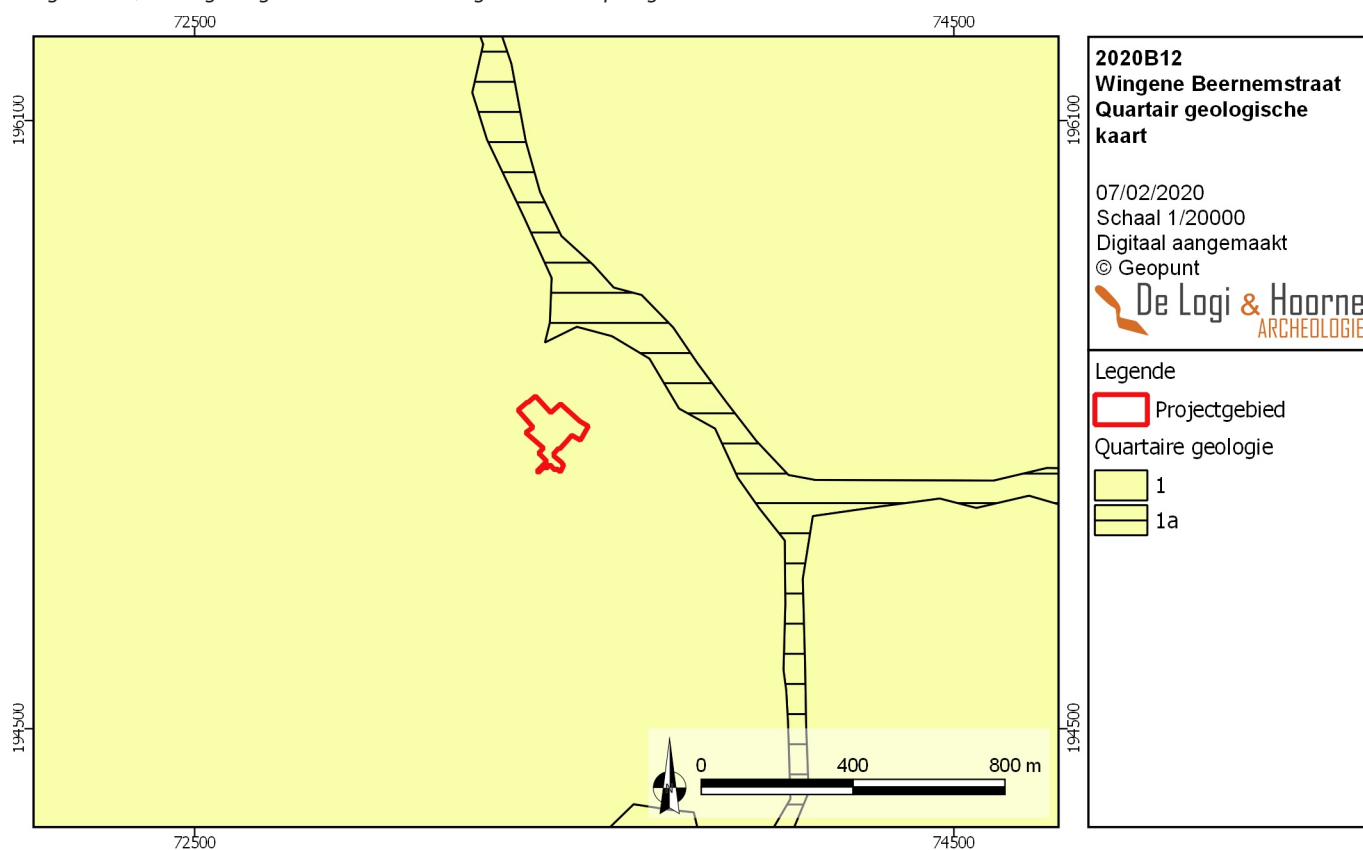
2.2.1.2. GEOLOGIE

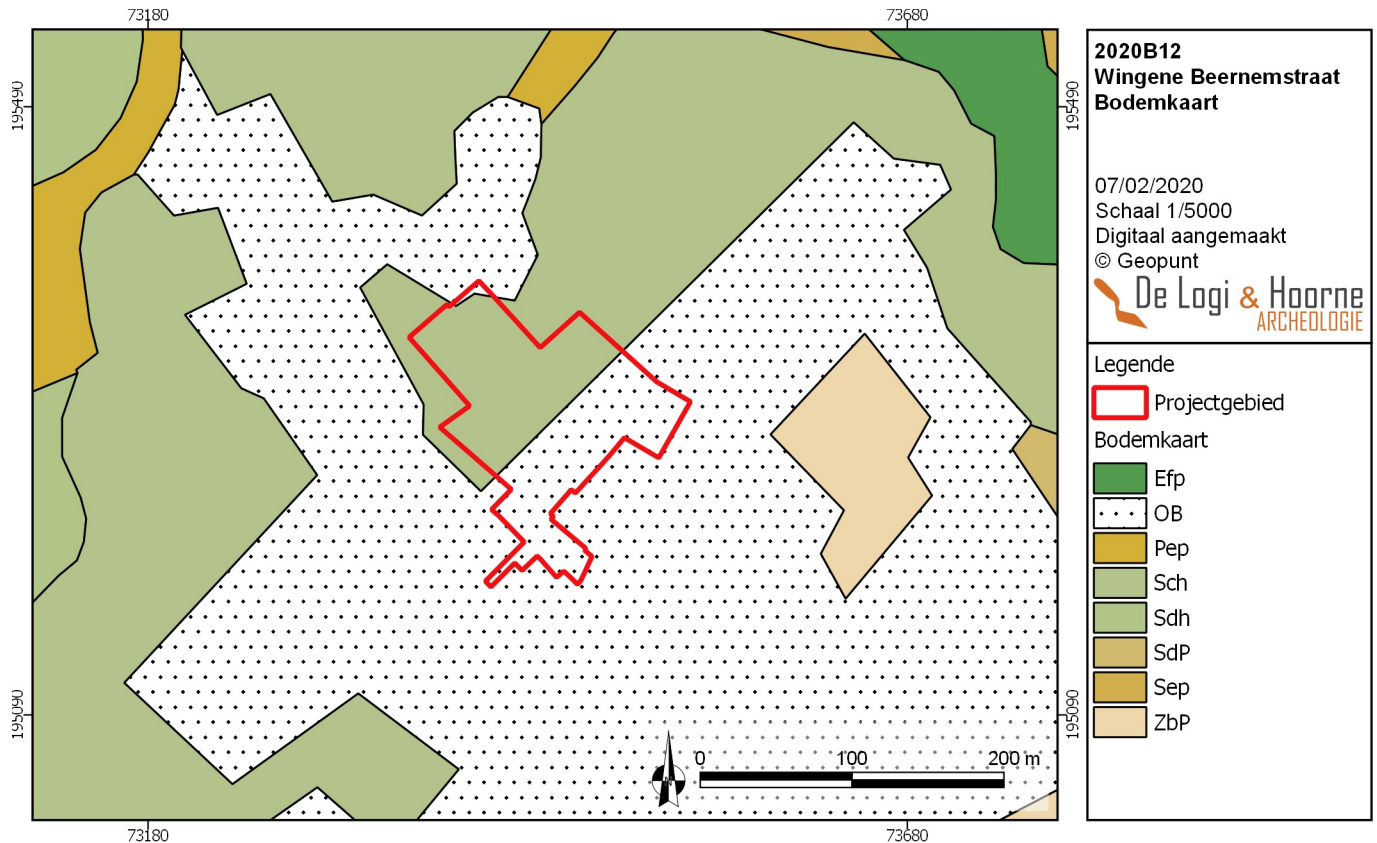
Geologisch gezien bevindt het projectgebied zich op de grote cuestarug van de leperiaanklei in het interfluvium tussen de Leie en de Kustvlakte. Het terrein staat binnen de Formatie van Tielt gekarteerd als één geologisch gebied. Ter hoogte van het projectgebied wordt zo het Lid van Egem aangesneden. Dit Lid bestaat uit grijsgroen, glauconiet- en glimmerhoudend zeer fijn zand en kent verschillende kleilagen en zandsteenbanken. Op basis van de lithologische en algemene genetische kenmerken kan dit Lid eerder ondergebracht worden in de jongere Formatie van Hyon, daarmee wordt het uit de Formatie van Tielt gelicht (STEURBAUT 2015: 130-133).

Figuur 8: Het projectgebied afgebeeld op de tertiair geologische kaart

Figuur 9: Quartairgeologische kaart met weergave van het plangebied

Figuur 10: Kaart die de bodemtypes binnen en rond het plangebied weergeeft

Binnen het lage heuvelgebied van centraal West-Vlaanderen wordt de omgeving van het projectgebied onderverdeeld op basis van de verschillen in het hydrografische patroon in dit gebied. Het projectgebied bevindt zich binnen de zone Wingene – Zwevezele, op de noordwestelijke kant van het lage heuvelgebied van centraal West-Vlaanderen. Tot deze zone behoren belangrijke rivieren zoals de Ringbeek en de Speibeek, beiden behorend tot het Waardammestelsel. De waterlopen werden hier minder beïnvloed door de lithostructuur van het tertiaire substraat waarin ze zich uitschuurden. De aanwezige valleien zijn weinig ingesneden in een al lager gelegen landschap (DE MOOR 1997: 11).

Op de quartair geologische kaart staat het projectgebied gekarteerd als een type 1. Dit impliceert eolische afzettingen van zand tot zandleem uit het Weichseliaan of mogelijk uit het Vroeg-Holoceen. Daarnaast zijn er hellingsafzettingen uit het Quartair mogelijk.

2.2.1.3. AARDKUNDE

Op de bodemkaart staat het projectgebied aangeduid onder twee verschillende bodemtypes. Het gaat daarbij in het noordwesten en het westen om een matig droge lemige zandbodem met een verbrokkelde ijzer en/of humus B-horizont (Sch). Het bodemprofiel kenmerkt zich door een 0,40m à 0,50m dikke Ap-horizont met een sterk verbrokkelde B-horizont. Het lemige zanddek is ongeveer 0,50m dik en gaat over op zand, rustend op het substraat. Roestverschijnselen uit zich tussen een diepte van 0,60m en 0,90m. Deze bodems kennen een goede waterhuishouding tijdens de winter maar zijn iets te droog in de zomerperiode (AMERYCKX, 1979: 54-55). Volgens de World Reference Base-classificatie (WRB) gaat het hier om zogenaamde Terric Anthrosols (Loamic, Spodi-relocatic). Dit impliceert bodems met een zandige tot (zand)lemige textuur, die eeuwenlang werden aangerijkt met organische stof zoals plaggen, strooisel uit moerasbossen, stadsafval of stadsmest (DONDEYNE 2015: 12).

Het zuidoostelijke en oostelijke deel en een klein stukje in het noorden van het projectgebied staan gekarteerd als een antropogeen verstoord en kunstmatige (bebouwde) bodem (OB). Deze gronden werden door de mens gewijzigd of zelfs vernietigd. Volgens de World Reference Base-classificatie (WRB) staat deze bodem gekarteerd als een zogenaamde Technosol/Not

Surveyed. Deze bodems zijn gevormd door zware technische ingrepen en omvatten onder meer bebouwde gebieden, vergraven en industriële terreinen (DONDEYNE *et al.* 2015: 13). Naar vermoeden loopt de Sch-bodem echter verder door, binnen het gebied van de OB-gronden, aangezien de afbakening tussen beide bodemtypes heel hoekig gekarteerd werd.

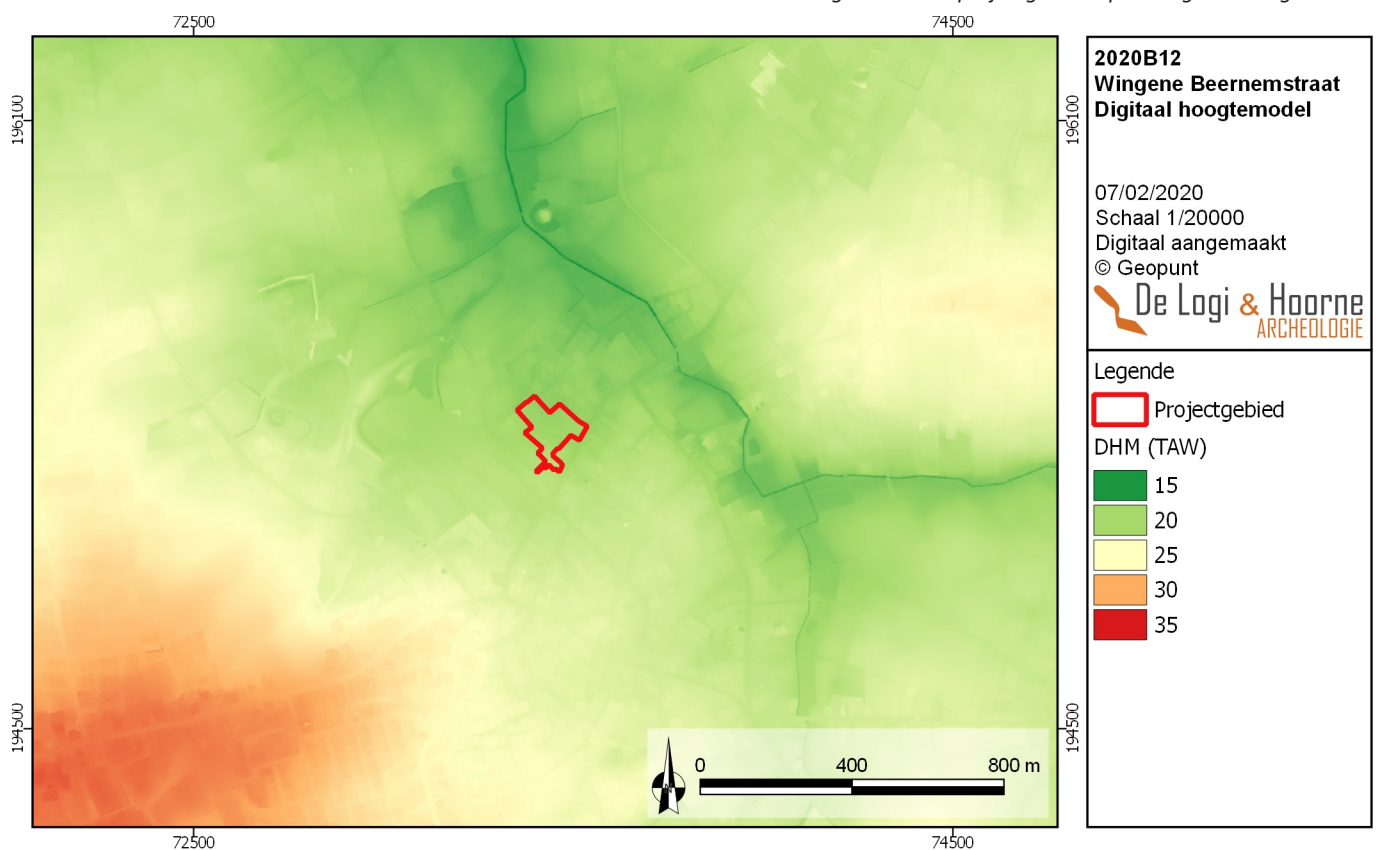
2.2.1.4. TOPOGRAFIE

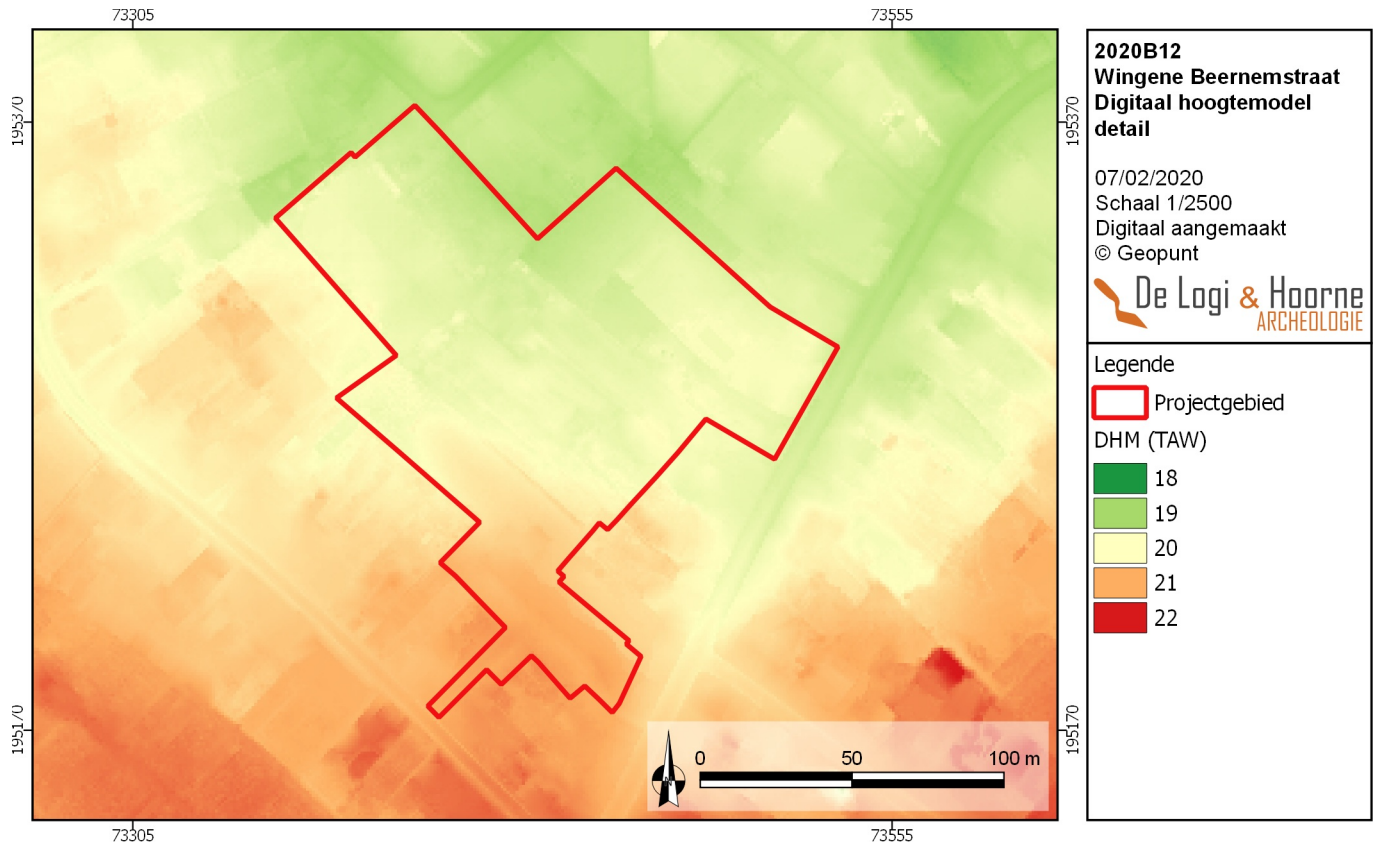
Op het digitaal hoogtemodel kan de landschappelijke situatie van het projectgebied duidelijk worden afgelezen. Het projectgebied ligt op de grote cuestasrug van de Ieperiaanklei in het interfluvium tussen de Leie en de Kustvlakte. Het projectgebied zelf kent een variërende hoogte tussen 19,33m en 20,72m TAW waarbij het terrein lichtjes afhelt naar het noordnoordwesten toe, in de richting van de Ringbeek. Het projectgebied bevindt zich aan de noordwestelijke kant van het lage heuvelgebied van centraal West-Vlaanderen (DE MOOR 1997: 11). Binnen het projectgebied zelf zijn geen waterlopen of grachten aanwezig. Op ongeveer 330m in noordoostelijke richting bevindt zich de Ringbeek, binnen het stroomgebied van de Brugse polders. Deze waterloop stroomt verder in noordelijke richting, omheen de gemeente Wingene, om uiteindelijk – ter hoogte van Hertsberge – samen te komen met de Hertsbergebeek. Op ongeveer 420m en 690m in westelijke richting stromen twee naamloze waterlopen, die ten noorden van het projectgebied uitmonden in de Ringbeek. Deze naamloze waterlopen volgen de huidige perceelsgrenzen en kennen bijgevolg een antropogene beïnvloeding, de Ringbeek zelf heeft echter een natuurlijke oorsprong en kende quasi geen beddingsverschuiving door de eeuwen heen. Deze waterloop is reeds zichtbaar op de kaart van Ferraris (1771 – 1777), en de terreinen er rond zijn dan ook in gebruik als (nattere) weiden. De hogergelegen gebieden ten westen en zuidwesten van het projectgebied zijn zowel in gebruik als akkers – het betreft kleine door begroeiing omzoomde akkers – en bos.

2.2.1.5. BODEMGEBRUIK

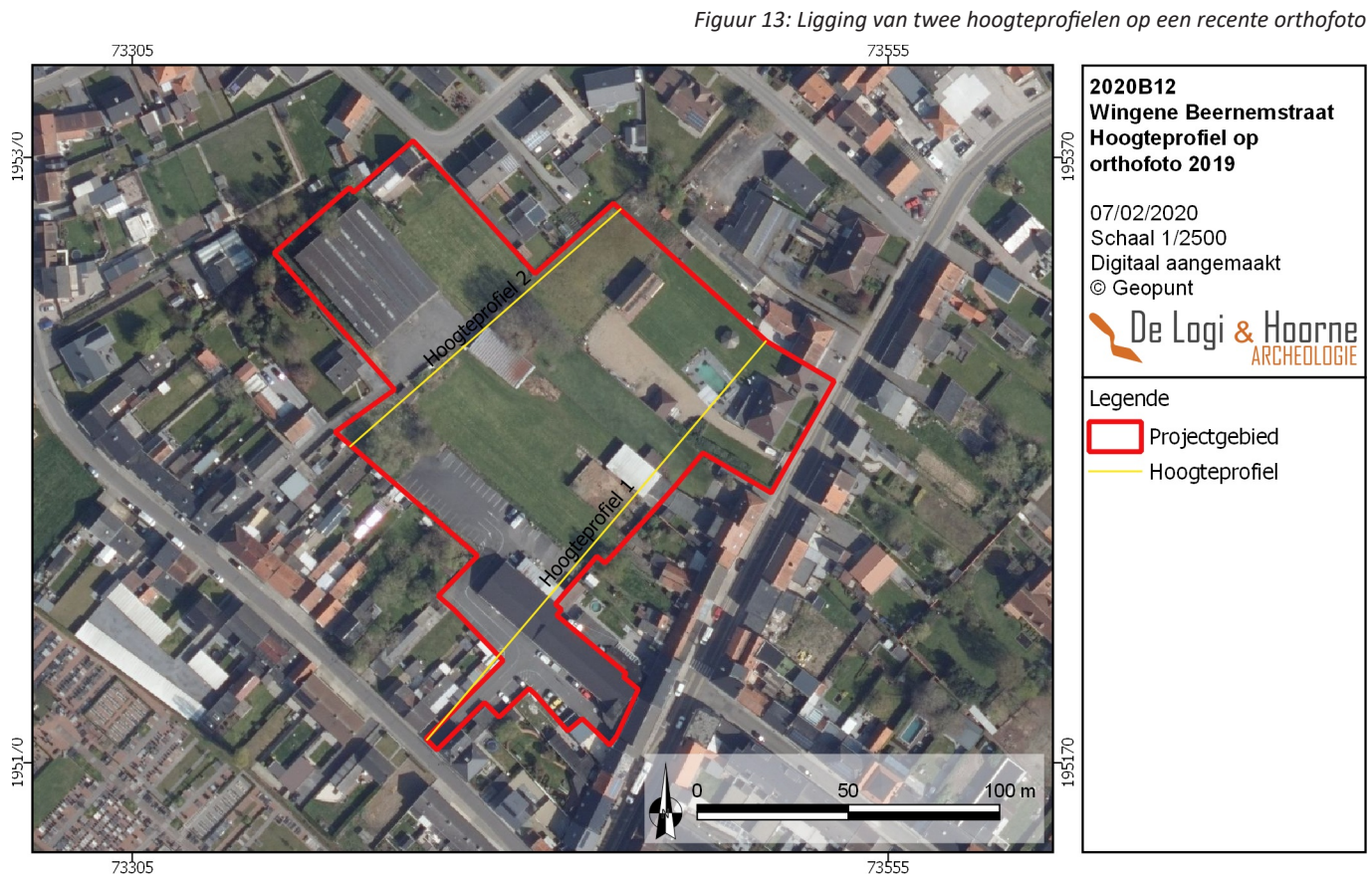
Momenteel bevinden zich langsheen de oostelijke rand van het projectgebied nog meerdere privéwoningen, gelegen langs de Beernemstraat, waaronder ook een villa met zwembad. De zuidelijke zijde van het projectgebied wordt ingenomen door een grote loods met bijhorende verharde parkeerplaatsen. Ook in de westelijke hoek van het terrein bevindt zich een loods. Daarnaast bevinden zich meerdere kleinere bijgebouwen verspreid over het terrein. De rest van het projectgebied wordt ingenomen door gazonpartijen en enkele bomen.

Figuur 11: Het projectgebied op het digitaal hoogtemodel

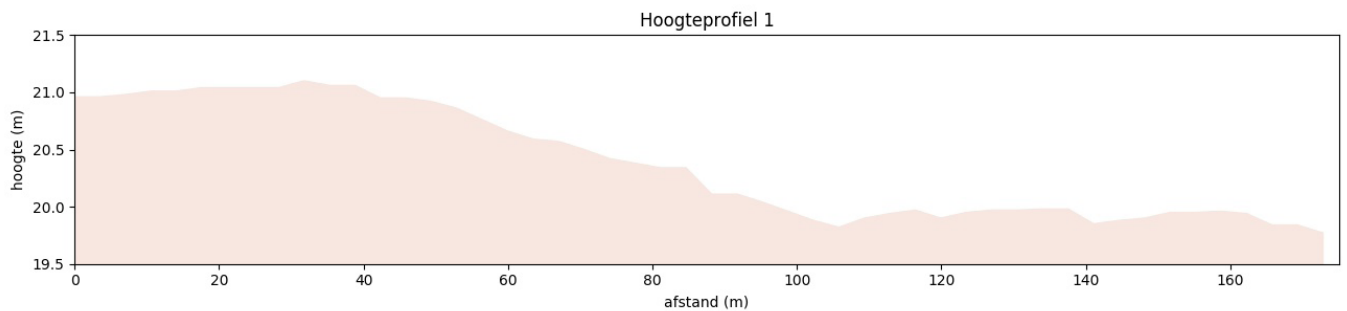

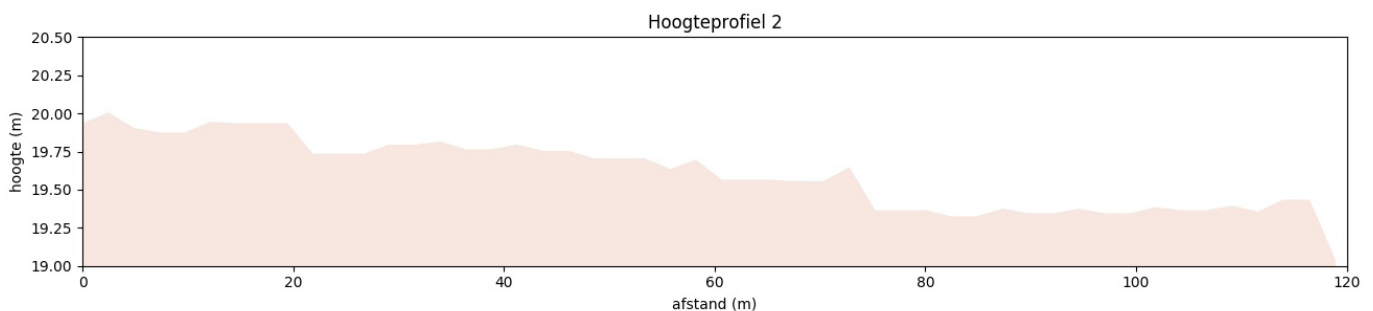
Figuur 12: Het projectgebied op een detail van het digitaal hoogtemodel

Figuur 13: Ligging van twee hoogteprofielen op een recente orthofoto

Figuur 14: Hoogteprofiel 1

Figuur 15: Hoogteprofiel 2 toont dat het landschap afhelt naar noordoostelijke richting

2.2.1.6. SYNTHESE

Het projectgebied is gelegen op de grote cuestasrug van de leperiaanklei in het interfluvium tussen de Leie en de Kustvlakte, binnen het lage heuvelgebied van centraal West-Vlaanderen. Bodemkundig kenmerkt het terrein zich deels door een matig droge lemige zandbodem en deels door een antropogeen verstoorte bodem, waarbij de zandbodems mogelijks verder doorlopen binnen de antropogeen beïnvloede gebieden. Het projectgebied helt lichtjes af naar het noorden-noordwesten toe, richting de Ringbeek.

2.2.2. Archeologische voorkennis en historisch kader

Behalve informatie over de ligging en de ondergrond zijn gegevens uit geschiedkundige literatuur en oude kaarten en de reeds gekende archeologische vaststellingen voor het plangebied en zijn nabije omgeving van groot belang voor het maken van een goede assessment.

2.2.2.1. HISTORISCH KADER

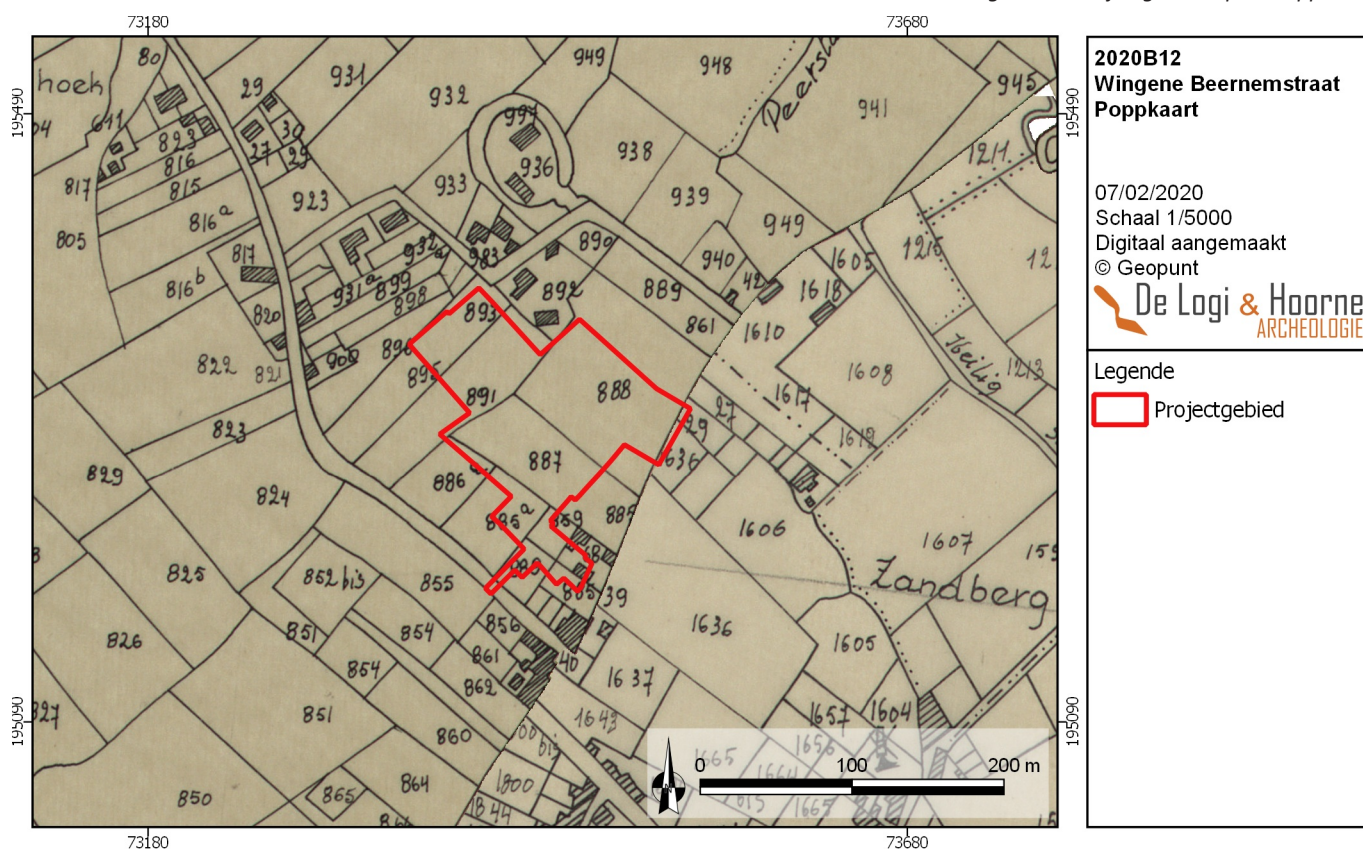
Wingene is een landbouwgemeente in het oosten van West-Vlaanderen. De gemeente ligt op de overgang tussen zandlemige gronden (zuiden) en nattere zandgronden (noorden). De naam Wingene komt volgens een kopie uit 1300 voor het eerst voor als *Wenghinas*. Vanaf 1122 komt de naam Wingene voor. Volgens Gysseling gaat de naam terug op een Voorgermaanse nederzettingsnaam *Wanghinos*, die afgeleid is uit een waternaam *Wanghina*. Dit bestaat uit het Indo Europese *wegh* 'uitbuigend' en het hydronymische suffix *-ina*. Wingene zou genoemd zijn naar de ligging in een bocht van een beek (DEBRABANDERE *et al.* 2010: 281-282). Wingene bevindt zich ten zuidwesten van het Bulskampveld, een heidegebied dat in de 13de eeuw ontgonnen werd (VERHULST 1995: 145-146).

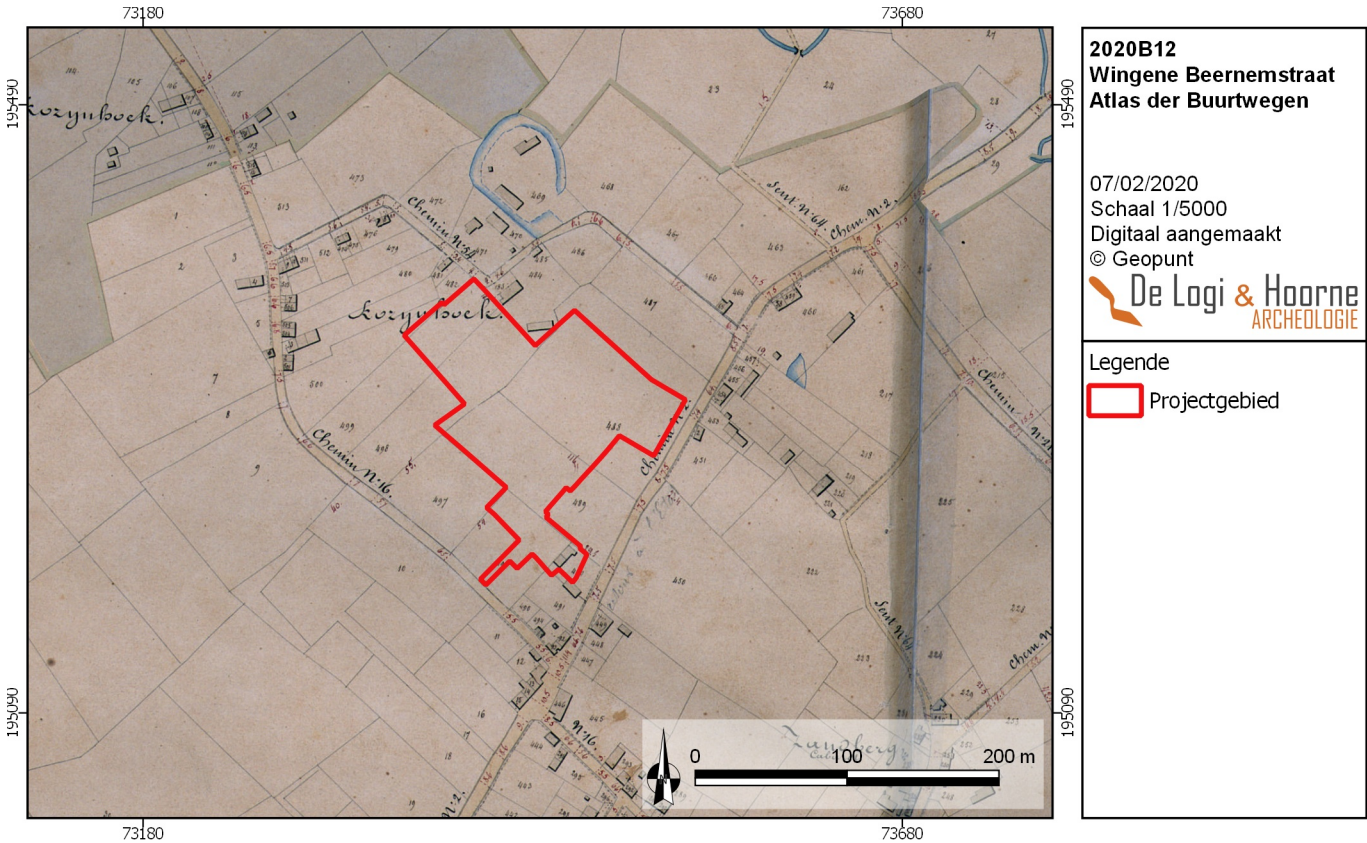
Het projectgebied is afgebeeld op verschillende historische kaarten. De Ferrariskaart is opgemaakt in het derde kwart van de 18de eeuw (1777). Deze kaart toont reeds de voorlopers van de Beernemstraat en de Leenmolenstraat. In de noordwestelijke en zuidoostelijke hoek zijn enkele huizen afgebeeld. Het projectgebied heeft een zeer landelijk karakter, met voornamelijk akkerland of weiland. Ten noorden van het plangebied is een site met walgracht aanwezig. Op de Poppkaart en Atlas der Buurtwegen (midden 19de eeuw) is enkel nog bebouwing aan de zuidoostelijke zijde van het plangebied aanwezig. Op de Atlas der Buurtwegen komt het toponiem Kozijnhoek voor. Het plangebied ligt op de Poppkaart net aan de overgang van twee kaartbladen, waardoor het bodemgebruik aan de oostelijke zijde moeilijk in te schatten is. Op

Figuur 16: Onderzoeksgebied geprojecteerd op de Ferrariskaart

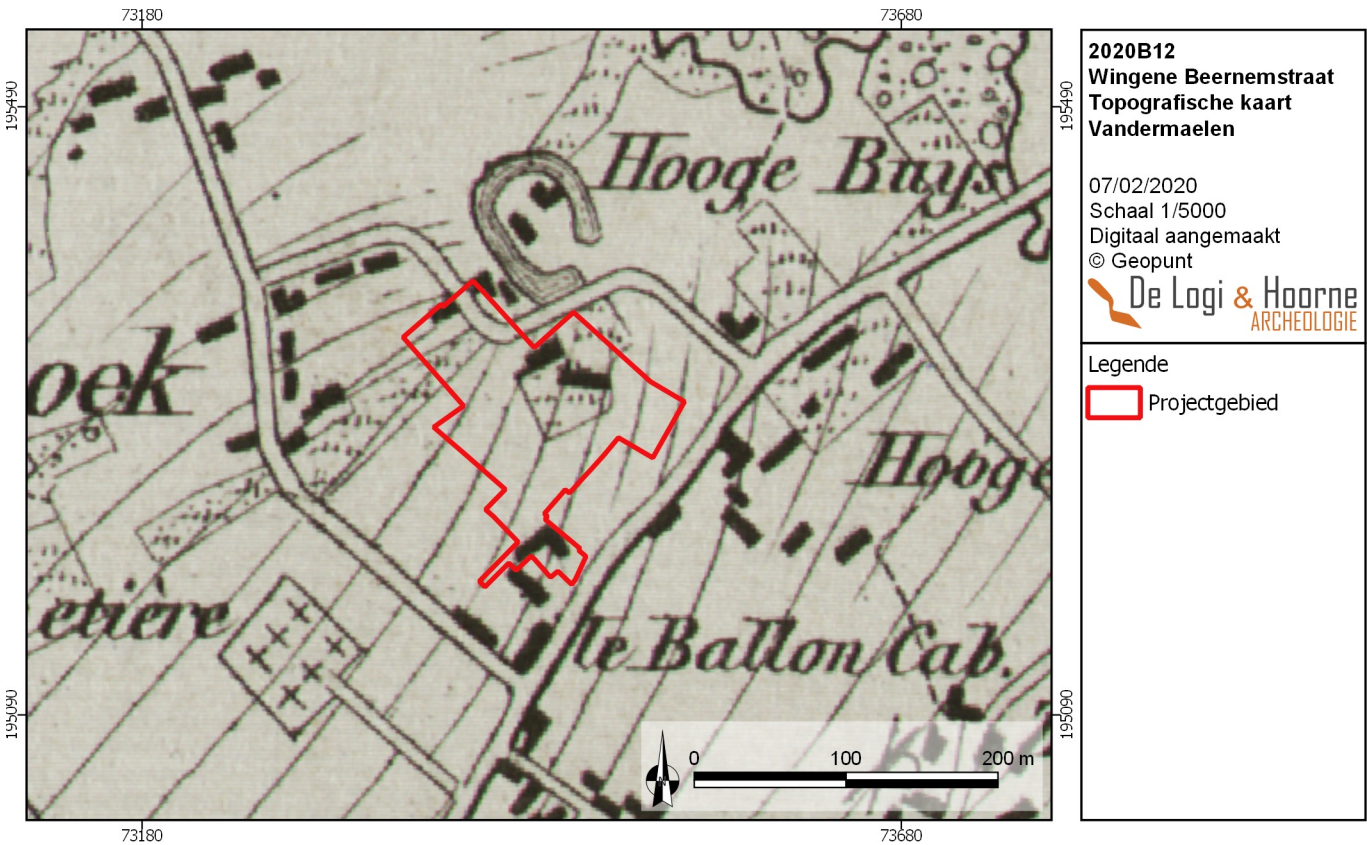
Figuur 17: Projectgebied op de Popпкаart

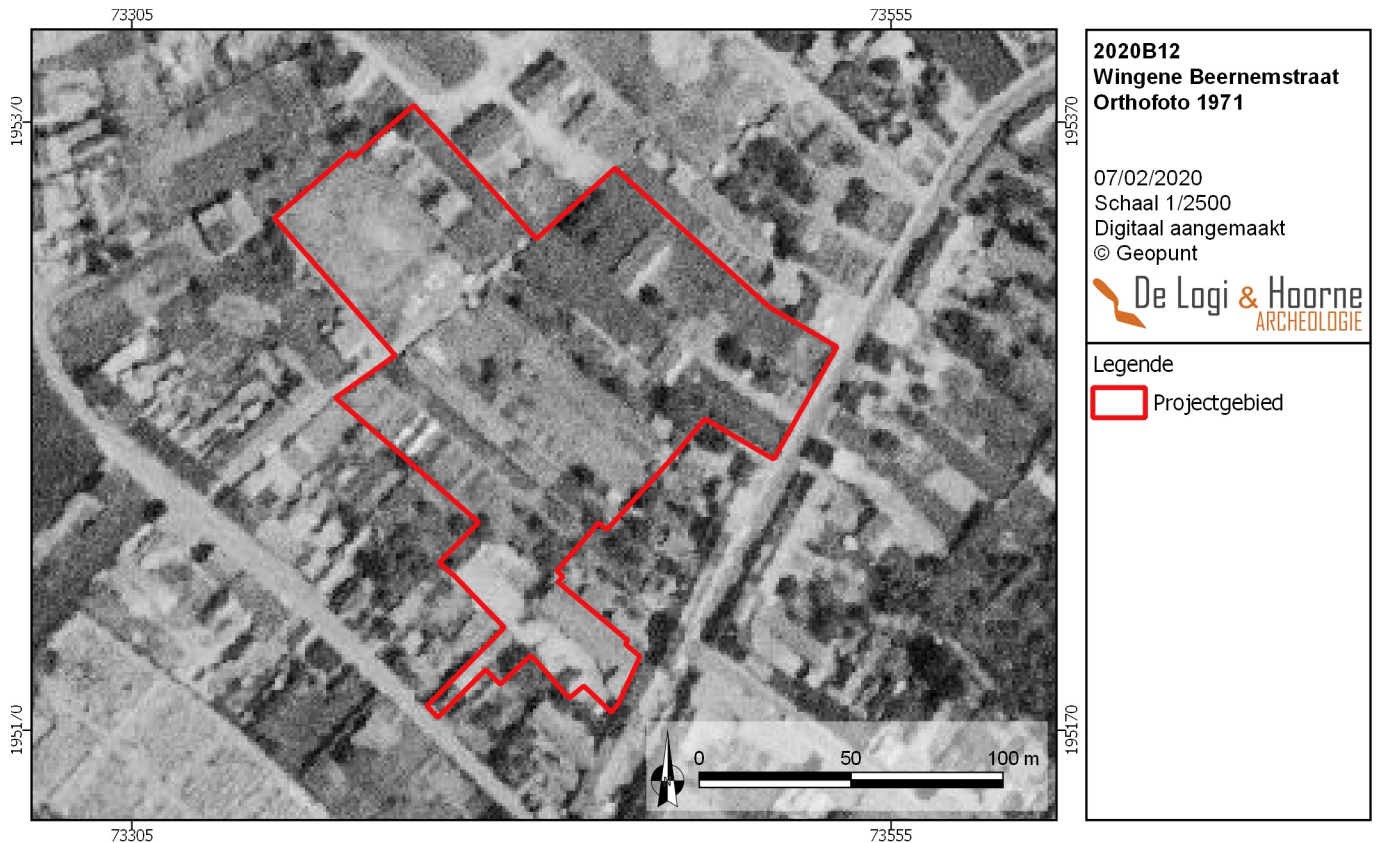

Figuur 18: Plangebied op de Atlas der Buurtwegen

Figuur 19: Projectgebied op de topografische kaart Vandermaelen

Figuur 20: Plangebied op een orthofoto uit 1971

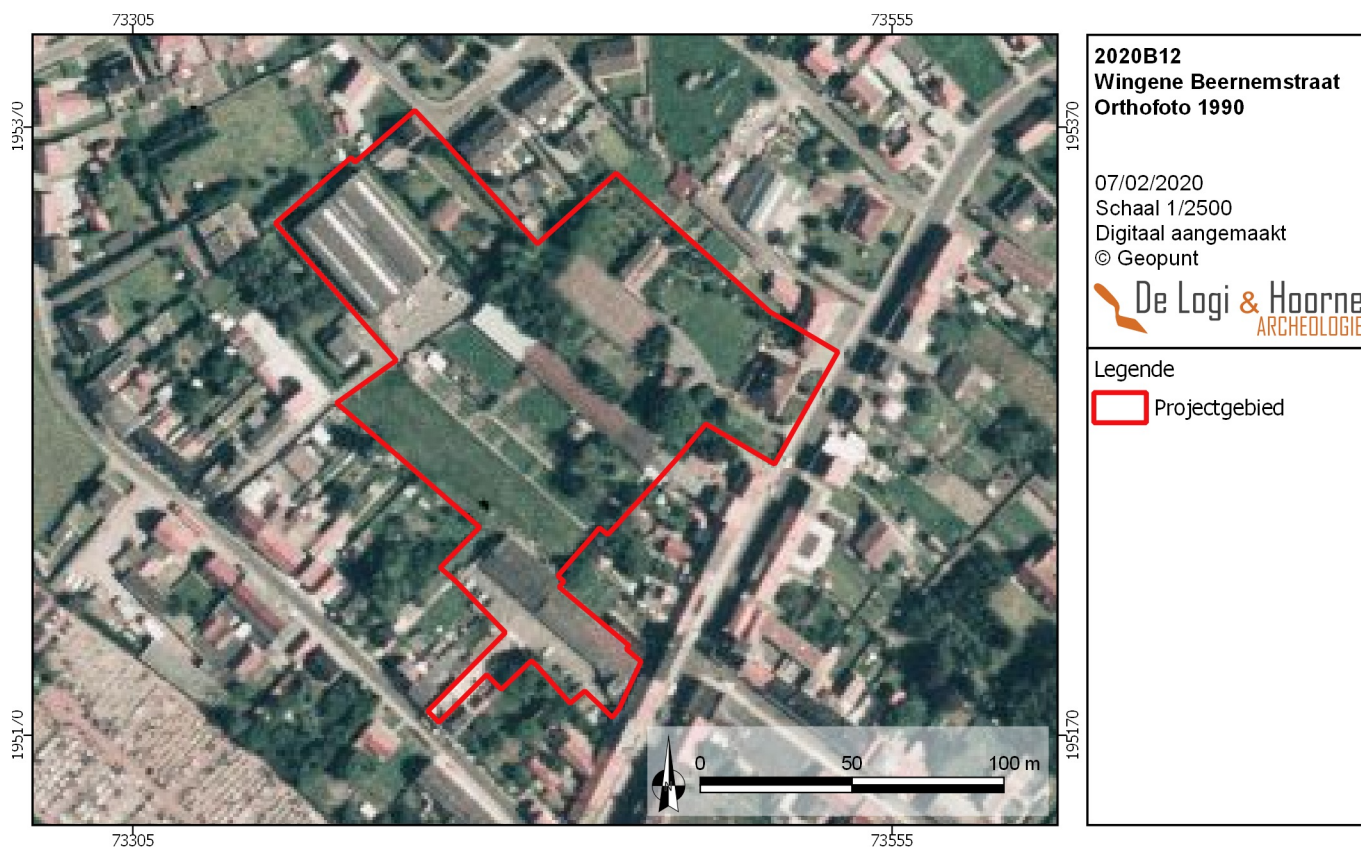
de kaarten uit het midden van de 19de eeuw is de Kozijnhoekstraat zichtbaar. De topografische kaart Vandermaelen toont dat het terrein vooral in gebruik is als akkerland. Op de kaart is een sterk reliëf aangegeven.

Het projectgebied werd doorheen de jaren op enkele luchtfoto's en orthofoto's vastgelegd. De oudste beschikbare orthofoto is een opname uit de zomer van 1971 waarop binnen het projectgebied met verschillende bodemgebruiken in gebruik lijkt. Het beeld is echter niet zo scherp, waardoor het moeilijk is om afzonderlijke elementen te onderscheiden. In 1990 is er een luchtfoto in kleur gemaakt. Deze toont dat de loods aan noordwestelijke zijde aanwezig is. De verharding en garageboxen aan de zuidelijke zijde zijn ook zichtbaar. Aan de oostelijke zijde en centraal komt bebouwing voor. Enkele stroken zijn in gebruik als grasland of weide. Er zijn ook een aantal bomen te onderscheiden. Vanaf het jaar 2000 zijn op een meer regelmatige basis luchtfoto's genomen boven het gebied. De hogere resolutie van deze beelden laat toe meer detail te onderscheiden. Verspreid over verschillende jaren worden er nieuwe parkings en verhardingen aangelegd op het plangebied. Een aantal bestaande gebouwen wordt gesloopt. Vanaf 2012 blijft het bodemgebruik binnen het plangebied vrij ongewijzigd en is het in min of meer dezelfde toestand als tijdens de opmaak van deze archeologienota. Op de verschillende geconsulteerde luchtfoto's konden door de aanwezige bebouwing en het gebruik als weiland geen cropmarks worden vastgesteld.

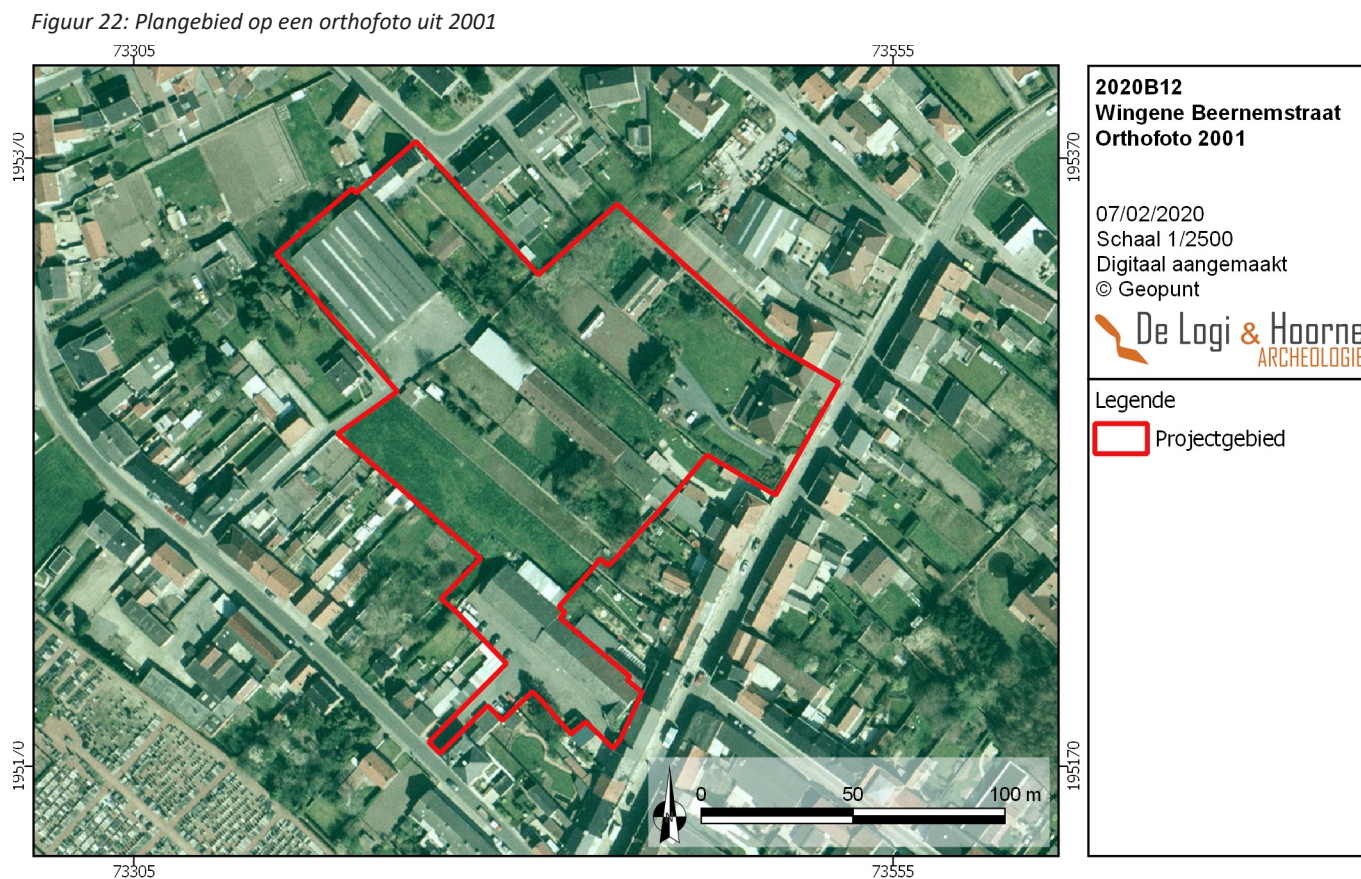
2.2.2.2. ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

Binnen de grenzen van het projectgebied zelf werd tot op heden geen archeologische vaststellingen gedaan. In de nabije omgeving werden in het verleden wel enkele archeologische sites aangetroffen en onderzocht.

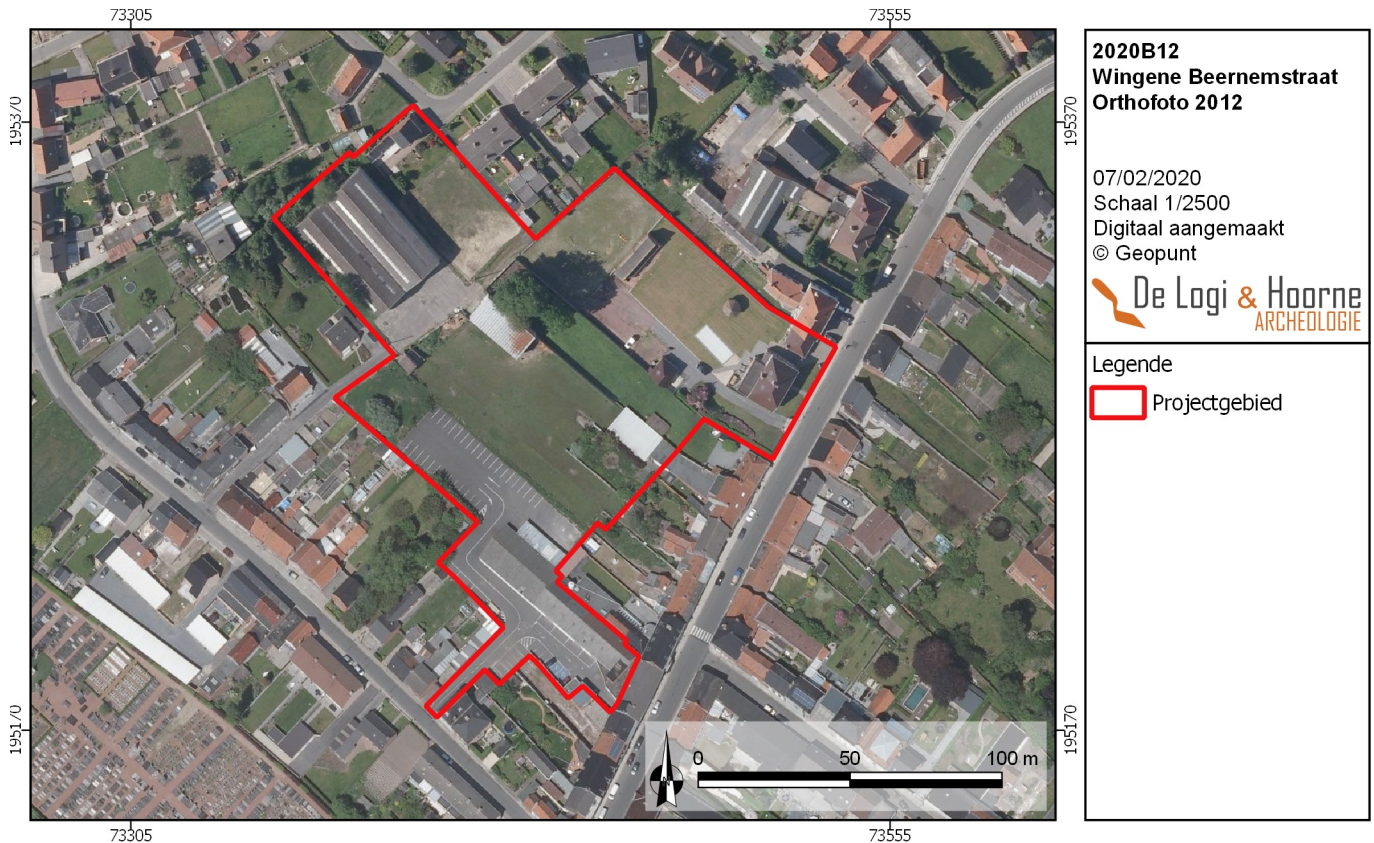
In de omgeving van het projectgebied komt een aantal vindplaatsen voor die in de Centrale Archeologische Inventaris gekend zijn. De dichtstbijzijnde bevindt zich op 50m ten noorden van het projectgebied. Het gaat om een site met walgracht die gekend is van historische kaarten (CENTRALE ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS, inventarisnummer 74016). Ook op 450m ten noorden van het plangebied is een site met walgracht gekend (CENTRALE ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS, inventarisnummer 74017).

Figuur 21: Projectgebied op een orthofoto uit 1990

Figuur 22: Plangebied op een orthofoto uit 2001

Figuur 23: Projectgebied op een orthofoto uit 2012

Op 700m ten oostzuidoosten van het projectgebied is een aantal mogelijke vindplaatsen gekend. Het betreft vermoedelijke grafcircels die gekend zijn door luchtfotografisch onderzoek (CENTRALE ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS, inventarisnummer 154840, 154843, 154844, 154847; BOURGEOIS *et al.* 1998: 97-98). Het zou gaan om een zone met een funerair landschap, waarin ook grachten of mogelijke wegtracés aanwezig zijn (CENTRALE ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS, nummer 218810; STICHELBAUT *et al.* 2016).

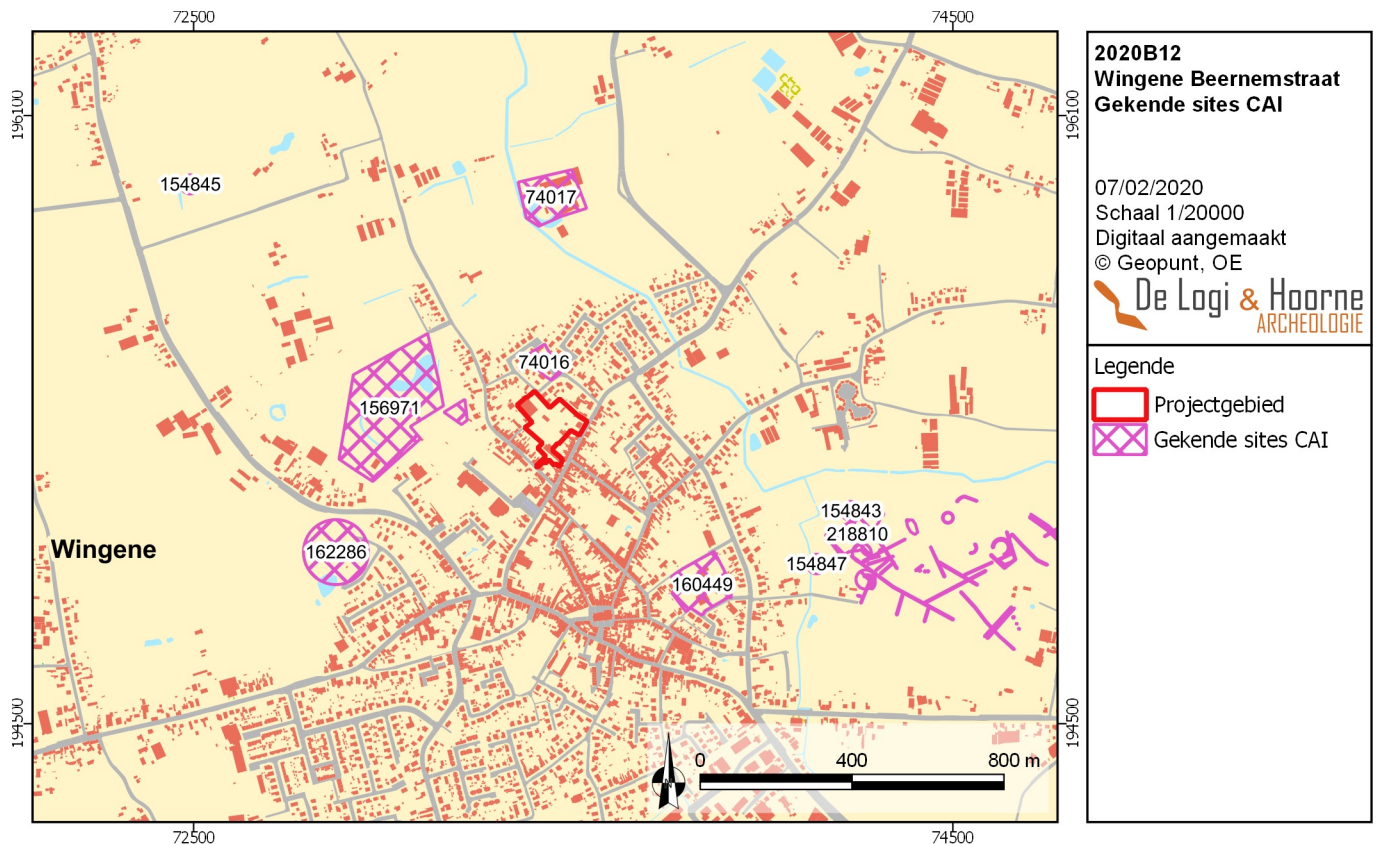
Bij een vooronderzoek aan het sportpark in Wingene, op 200m ten westen van het projectgebied, zijn vuurstenen artefacten gevonden uit het mesolithicum. Daarnaast is ook finaal-neolithisch aardewerk aangetroffen in de podzolbodem (CENTRALE ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS, nummer 156971; LALOO & DECONYNCK 2011).

Op 500m ten zuidoosten van het plangebied is een opgraving gebeurd op een terrein aan de Sint-Amandsstraat. Het onderzoek leverde een grafcirkel op uit de bronstijd, met 2 greppels die deel uitmaken van een kringgreppel. Het gaat om de restanten van een grafheuvel die omringd werd door greppel met 15m diameter aan de buitenzijde. Drie spiekers dateren in de metaaltijden. Daarnaast komen ook grachten voor uit de middeleeuwen en een mogelijk middeleeuwse spieker (VAN STAHEY *et al.* 2013).

2.2.3. Datering en interpretatie van het onderzochte gebied

Het plangebied lijkt op basis van het geraadpleegde kaartmateriaal, de foto's en de literatuur vanaf het midden van de 18de eeuw tot het midden van de 19de eeuw in gebruik geweest te zijn als weide- en akkerland, met plaatselijk sporen van bewoning. De orthofoto uit 1971 toont dat er veel bebouwing en verharding is op het plangebied. De impact van deze activiteiten op het bodemarchief kan niet worden ingeschat op basis van het bureauonderzoek.

Landschappelijk ligt het plangebied iets lager in het landschap, maar dit sluit niet uit dat er in het verleden menselijke activiteiten geweest zijn. In de omgeving komen resten voor uit verschillende periodes. Dit alles brengt met zich mee dat het projectgebied potentieel archeologische informatie kan bevatten.

Figuur 24: Kaart met de gekende archeologische sites in de omgeving

2.2.4. Verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed

Tot op heden werd binnen het plangebied nog geen melding gemaakt van enige archeologische vondst. Het gebied lijkt ten minste tot het midden van de 19de eeuw gebruikt voor landbouwdoeleinden, maar wordt in de 20ste eeuw sterk antropogeen beïnvloed met bebouwing en bewoning. Op basis van het bureauonderzoek kan de potentiële aanwezigheid van restanten uit het verre verleden echter niet met zekerheid uitgesloten worden. Er is een behoorlijke verwachting voor het aantreffen van relevant erfgoed. Om hierover een waardevol assessment te kunnen maken moeten extra onderzoeksfases op het projectgebied uitgevoerd worden.

2.2.5. Synthese

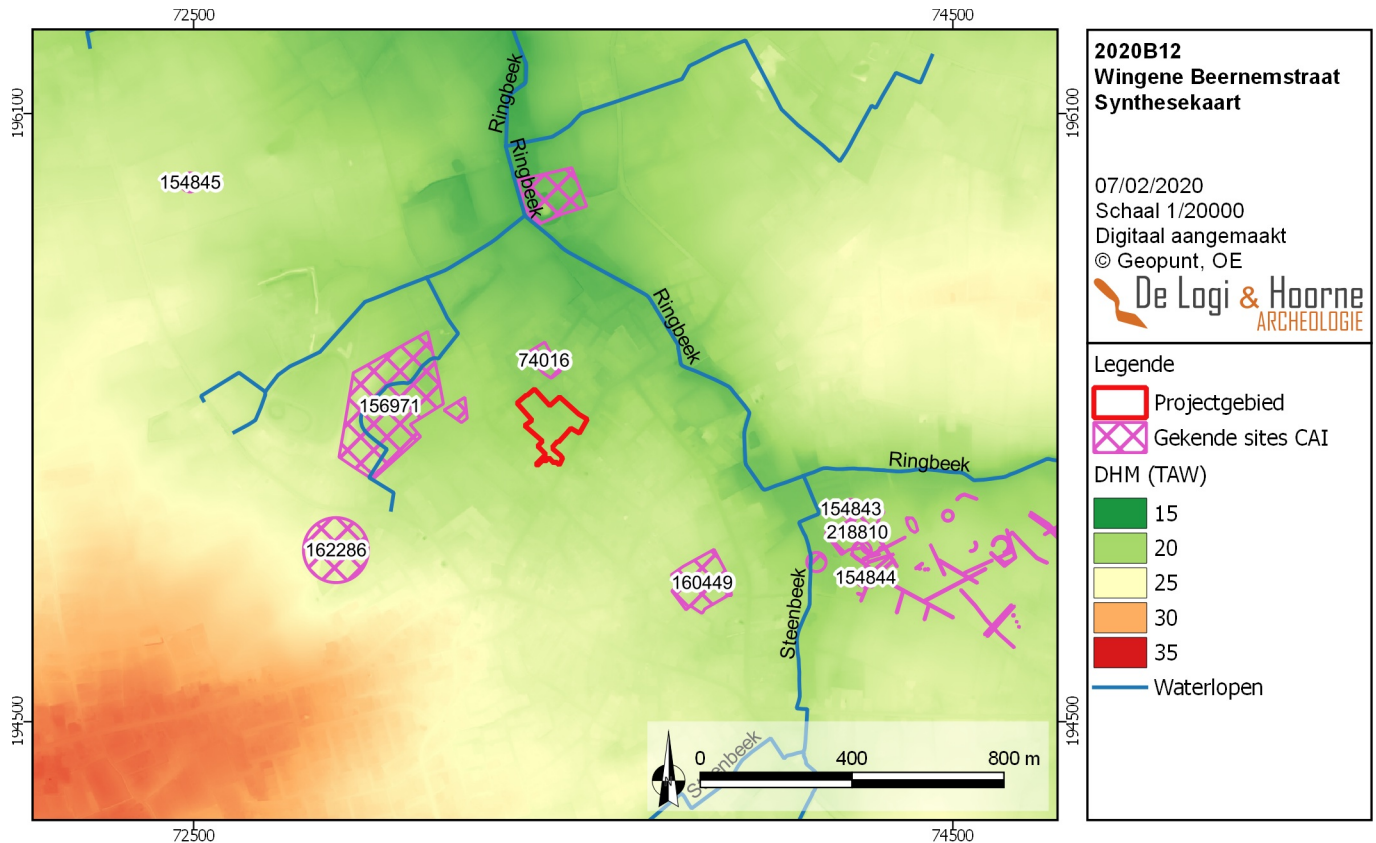
Op basis van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen als volgt beantwoord worden:

- *Wat is de landschappelijke ligging van het plangebied en welke invloed heeft dit op het archeologisch potentieel van het terrein?*

Het projectgebied is gelegen op de grote cuestasrug van de Ieperaanklei in het interfluvium tussen de Leie en de Kustvlakte, binnen het lage heuvelgebied van centraal West-Vlaanderen. Door de lager gelegen positie in het landschap, op matig droge tot eerder natte zanden, lijkt de aantrekkingskracht iets minder. Dit sluit echter niet uit dat er zich geen archeologisch potentieel bevindt binnen de grenzen van het projectgebied.

- *Welke evolutie kende het landgebruik en welke invloed heeft dit gebruik op de bewaring van het potentieel aanwezige archeologisch erfgoed?*

Binnen de grenzen van het projectgebied is ten minste sinds de tweede helft van de 18de eeuw bebouwing aanwezig, binnen een akkerlandschap omgeven door hagen, ten noorden van de bewoningskern van Wingene. Sindsdien is er altijd enige vorm van bebouwing aanwezig geweest op het terrein. De huidige aanwezige bebouwing is reeds zichtbaar op de luchtfoto uit het jaar 1971. Wat de precieze impact van deze bebouwing op het bodemarchief is en in welke graad het mogelijke archeologische erfgoed verstoord werd, is voorlopig nog onduidelijk en moeilijk in te schatten.

Figuur 25: Synthesekaart met het digitaal hoogtemodel en de gekende archeologische vindplaatsen in de omgeving

- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van één of meerdere archeologische sites? Wat is de aard, datering en bewaring?

Op basis van dit bureauonderzoek zijn er geen concrete aanwijzingen voor de aan- of afwezigheid van een of meer archeologische sites. Het bureauonderzoek kan niet uitsluiten dat er geen archeologische sites aanwezig zijn. In de omgeving komen verschillende sites voor.

- Wat is het archeologisch potentieel van het projectgebied?

Op basis van de archeologische voorkennis, de geologische en bodemkundige gegevens en het gebruik van het projectgebied volgens de historische kaarten en luchtfoto's is er sprake van een behoorlijk archeologisch potentieel van het projectgebied.

- Welke impact hebben de geplande werken op het archeologisch bodemarchief?

Op het projectgebied van 1,62ha groot wordt een verkaveling gepland. Voor deze verkaveling wordt het bestaande bodemgebruik verwijderd, er wordt nieuwe wegenis en riolering aangelegd, wadi's, parkeerplaatsen en ruimte voor 36 bouwloten. Deze werken zullen een versturende impact hebben op het mogelijk aanwezig bodemarchief over het volledige projectgebied.

- Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site op lokaal, regionaal en op Vlaams niveau?

Een eventuele archeologische site binnen het projectgebied zou nieuwe informatie bieden op de geschiedenis van Wingene in het algemeen. Afhankelijk van de aard van de eventueel aanwezige archeologische site zal blijken of er enig kennispotentieel is op regionaal en Vlaams niveau.

2.2.6. Afweging noodzaak en motivering verder onderzoek

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan de aanwezigheid van een archeologische site binnen het projectgebied niet worden uitgesloten. Om met zekerheid informatie te verkrijgen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site binnen het plangebied en een aangepast programma van maatregelen op te stellen, zijn bijkomende fasen van vooronderzoek nodig op dit projectgebied waar geen complexe verticale stratigrafie verwacht wordt.

Een veldkartering is voor dit projectgebied niet aangewezen. Een groot deel van de oppervlakte is namelijk bebouwd (geweest) en/of verhard. Het terrein zal vrijgemaakt worden, maar er worden weinig intacte bodems met *in situ* vondsten verwacht. Het bodemgebruik in het verleden zal vrij veel ruis opleveren voor relevante resultaten van een veldkartering (visueel of metaaldetectie). Geen enkel deel is in gebruik als akkerland, wat de ideale omstandigheid is voor het uitvoeren van een veldkartering. Dit type onderzoek is niet aangewezen voor het plangebied en zou geen enkele potentiële kennisvermeerdering met zich mee brengen.

Hetzelfde geldt voor geofysisch onderzoek, dat met name nuttig is voor grootschalige en voornamelijk lineaire sporen te herkennen. Methodes zoals veldkartering en geofysische onderzoek laten bovendien niet toe met zekerheid uitspraken te doen over de datering van de mogelijk aanwezige sporen en in te schatten wat de bewaringsgraad van de site is.

Een landschappelijk booronderzoek is aangewezen. Op basis van het bureauonderzoek lijkt het plangebied geen duidelijk potentieel aan steentijdsites te bevatten maar de geologische en bodemkundige setting sluiten een bewaard loopoppervlak of afgedekte niveaus met een potentieel *in situ* steentijdsite niet uit. Landschappelijk gezien ligt het plangebied op een positie waar prehistorische sporen niet uit te sluiten zijn. Het doel van dit landschappelijke booronderzoek is om te bepalen of er bodems voorkomen waar *in situ* steentijdsites bewaard kunnen zijn en deze zones af te bakenen. Afhankelijk van de resultaten kan vervolgens een verkennend en eventueel ook een waarderend booronderzoek worden uitgevoerd. Met deze methode kunnen ook verstoorde of opgehoogde zones gedetecteerd worden.

Op de zones waar het booronderzoek een negatief resultaat heeft, wordt een proefsleuvenonderzoek aanbevolen. Met een proefsleuvenonderzoek wordt een beperkt — maar statistisch representatief — deel van het terrein onderzocht op indicaties voor de aanwezigheid van archeologische sites. Op basis hiervan moet het mogelijk zijn uitspraken te doen over het archeologisch potentieel van het totale terrein. Bovendien wordt bij dergelijk onderzoek ook informatie ingewonnen over de lokale bodemopbouw, eventuele ongekarteerde verstoringen in de bodem, en de spreiding, datering, bewaringsgraad en aard van eventuele archeologische sites op het plangebied. Deze informatie is bovendien nodig om enerzijds te bepalen of een archeologische opgraving van (een deel van) het plangebied noodzakelijk is en om een gepast programma van maatregelen op te stellen voor een eventuele archeologische opgraving. De methode biedt een groot potentieel aan kenniswinst en laat toe om met een klein team te werken. Hierdoor wordt met een draagbare financiële last een maximaal resultaat bekomen. Zowel op financieel als wetenschappelijk vlak is een proefsleuvenonderzoek een logisch onderbouwde keuze. Vooronderzoek door middel van proefsleuven is een efficiënte methode om terreinen te onderzoeken waar geen complexe verticale stratigrafie wordt verwacht, zoals dat hier het geval is.

De verdere fasen van geadviseerd onderzoek zonder en met ingreep in de bodem zullen worden uitgevoerd in uitgesteld traject. Door de bebouwing, verhardingen en enkele bomen die momenteel op het plangebied aanwezig zijn, is het immers niet mogelijk om de volgende fasen van vooronderzoek uit te voeren. Het plangebied moet eerst worden vrijgemaakt.

2.2.7. Samenvatting onderzoek

De initiatiefnemer wenst een terrein in Wingene te verkavelen. Het gaat om een gebied van 1,62ha dat omsloten wordt door de Beernemstraat, Leenmolenstraat en Kozijnhoekstraat. Voor de geplande verkaveling is een omgevingsvergunning nodig, waarbij een archeologienota vereist is. Voor de opmaak van deze archeologienota is een bureauonderzoek uitgevoerd.

In het kader van het bureauonderzoek zijn beschikbare bronnen en kaarten geraadpleegd: geografische en aardkundige gegevens, historische kaarten, orthofoto's, toponiemen en de gekende archeologische sites in de omgeving. Het bureauonderzoek geeft aan dat er binnen het projectgebied in het verleden al veel menselijke activiteit was in de 20ste eeuw. De impact van huidige verhardingen en bebouwing op het bodemarchief kan op basis van het bureauonderzoek niet ingeschat worden. In de omgeving zijn verschillende archeologische vindplaatsen gekend. Om na te gaan of er al dan niet archeologische sites op het projectgebied aanwezig zijn, wordt verder vooronderzoek geadviseerd.

Een landschappelijk booronderzoek, dat mogelijk gevolgd kan worden door verkennend en/of waarderend booronderzoek, en een proefsleuvenonderzoek zullen in uitgesteld traject worden uitgevoerd. Dit onderzoek kan worden opgestart zodra de vergunning verleend is en het terrein is vrijgemaakt van bebouwing, verharding en begroeiing.

HOOFDSTUK 2: BIBLIOGRAFIE

1. Bibliografie

AMERYCKX J., 1979. *Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Wingene 53 W*. Instituut tot aanmoediging van het Wetenschappelijk Onderzoek in Nijverheid en Landbouw (I.W.O.N.L.).

BORREMANS M., 2015. *Geologie van Vlaanderen*, Gent.

BOURGEOIS J., MEGANCK M. & SEMEY J., 1998. Cirkels in het land. Een inventaris van cirkelvormige structuren in de provincies Oost- en West-Vlaanderen II, *Archeologische Inventaris Vlaanderen*, buitengewone reeks nr. 5, Gent: 97-98.

DE MOOR G., 1997. *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart – Kaartblad 21 – Tielt*, Brussel.

DEBRABANDERE F., DEVOS M., KEMPENEERS P., MENNEN V., RYCKEBOER H. & VAN OSTA W., 2010. *De Vlaamse gemeentenamen. Verklarend Woordenboek*, Leuven.

DONDEYNE S., VANIERSCHOT L., LANGOHR R., VAN RANST E & DECKERS J., 2015. *De grote bodemgroepen van Vlaanderen. Kenmerken van de Reference Soil Groups volgens het internationale classificatiesysteem World Reference Base*. KU Leuven & Universiteit Gent in opdracht van Vlaamse overheid, Departement Leefmilieu, Natuur en Energie, Afdeling Land en Bodembescherming, Ondergrond, Natuurlijke Rijkdommen.

LALOO P. & DECONYNCK J., 2011. *Wingene - Rozendalestraat (Sportpark). Rapportage van het archeologisch proefsleuvenonderzoek - 25 tot 31 januari 2011*. Onuitgegeven rapport GATE.

STEURBAUT E., 2015. Het vroeg-Eoceen. In.: BORREMANS M., 2015. *Geologie van Vlaanderen*.

STICHELBAUT B., VAN HOLLEBEEKE Y., BOURGEOIS J., 2016. *Archeologische inventarisatie aan de hand van luchtfotografische gegevens. Testregio Torhout (West-Vlaanderen)*, rapport Ugent.

VAN STAey A., BRUGGEMAN J., VAN CELST M., 2013. *Archeologische opgraving Wingene- Sint-Amandsstraat*. Rapporten All-Archeo bvba 131, Bornem.

VERHULST A., 1995. *Landschap en landbouw in Middeleeuws Vlaanderen*.

Geraadpleegde websites:

<https://cai.onroenderfgoed.be/> (geraadpleegd op 07/02/2020)

(De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen. De aan- of afwezigheid van archeologische sporen dient met verder archeologisch onderzoek vastgesteld te worden.)

<https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/index.html> (geraadpleegd op 07/02/2020)

<https://geo.onroenderfgoed.be/> (geraadpleegd op 07/02/2020)

<http://www.geopunt.be> (geraadpleegd op 07/02/2020)

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/> (geraadpleegd op 07/02/2020)

